

Kitap İncelemesi

Prof. Dr. Enver ARPA (Ed.), Afrika'da Dinî ve Siyasi Hareketler, (Ankara, Nobel Yayıncılık, 2022).

Hatice Zehra BÜYÜKTAVŞAN

Doktora Öğrencisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Bölge Çalışmaları Doktora Anabilim Dalı, hzbuyuktavsan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2667-5351.

Kitap İncelemesi

Research Article

Geliş Tarihi / Submitted

5 Şubat 2024

Kabul Tarihi / Accepted

6 Mart 2024

Afrika kıtasında birikim krizi nedeniyle kaynaklardan mahrum kalan ve yönetim krizi nedeniyle meşruiyetten yoksun olan devletlerde, devlet otoriteleri zayıflamakta, söz konusu durum siyasi örgütlerin kuruluşuna ya da güç kazanmasına yol açmaktadır. Bahse konu durum ilgili ülkelerde istikrarsız bir siyasi zemin oluşmasına da neden olmaktadır. Ayrıca Afrika ülkelerindeki toplumsal yapıların anlaşılması açısından ülkelerin dinî yapılarının da anlaşılması önem arz etmektedir. 2022 yılında Afrika kıtası ile ilgili yayımlanan eserler arasında yer alan “Afrika'da Dinî ve Siyasi Hareketler” kitabı, kıtanın siyasi istikrarsızlığına neden olan hem dinî hem siyasi yöne sahip hareketleri ele almaktadır. Prof. Dr. Enver Arpa editörlüğünde hazırlanan kitapta “dinî-siyasi hareket” olgusu ile “halkı, kendi dinî yorumları ekseninde dönüştürmeyi ve rejimi kendi izanı çerçevesinde şekillendirmeyi amaçlayan oluşumlar” ifade edilmektedir. Zira kitapta bahse konu hareketler ilk başta dinî bir temelle kurulmuş olsalar da ülkede oluşan zayıf devlet yapısından faydalanarak dinî yorumlarını yayma ile güç ve çıkar elde etme maksadıyla ülke siyasetine karışmakta, zaman zaman da şiddete başvurmaktadır.

Kıtadaki dinî ve siyasi oluşumlar hakkında kapsamlı bir eser olan bu kitap, ilahiyat, siyaset bilimi, tarih, uluslararası ilişkiler ve bölge çalışmaları gibi alanlarda öğrenim gören öğrencilere, politika yapıcılara, ilgili ülkelerde faaliyet yürüten Türk misyonları ile Türk firmalarına ve Afrika çalışmalarına ilgi duyan tüm kesimlere hitap etmektedir. Eser, Afrika özelinde Türkçe literatürün zenginleşmesine katkı sunmakta ve günümüzde kıta ülkelerinin güvenliğini tehdit eden güncel bir alana ışık tutmaktadır. Afrika'da dinî ve siyasi yönleri olan birtakım hareketleri toplu bir şekilde ele alma bağlamında değerlendirildiğinde ise söz konusu alanda yazılan ilk eser olması nedeni ile bu kitap, Afrika literatürü açısından önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Böylelikle kitap, Afrika literatürünün farklı konuları kapsayarak daha da gelişmesi hususuna katkı sunmaktadır.

Afrika'da söz konusu özelliklere sahip dinî ve siyasi oluşumlar, kitap bölümlerinde İhvân-ı Müslimîn, Selefî, Şîî ve Hristiyan eksenli olmak üzere dört ana grup temelinde ele alınmaktadır. Toplamda 13 makaleden oluşan kitabın ön sözünde kitap bölümlerinin mevzubahis 4 ana eksen temelinde tasnif edildiği belirtilmiştir. Eserde ilgili bölümlerde ele alınan hareketlerin ortaya çıkış nedenleri, liderlerinin hayatları, siyasete ya da şiddete başvurma nedenleri, örgütsel yapılanmaları, başlıca referansları, mücadele yöntemleri vb. konular objektif bir anlatımla ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca kitapta yer alan çalışmalarda, hareketlerin buldukları ülkeler hakkında genel bilgilere ve özellikle de ülkelerin siyasi tarihlerine kısaca değinilmektedir. Böylelikle kitapta çeşitli Afrika ülkeleri hakkında ülke profilleri de sunulmuş olmaktadır.

Kitap bölümlerinin çoğunluğunda değinilen önemli bir husus, örgütlerin etkinliğinin azaltılabilmesi için hareketlerin kırılma ve şiddete evrilme noktalarının tespit edilmesi gerektiğidir. Kitabın bazı bölümlerinde vurgulanan bir diğer konu da terör ve şiddet eğilimi olan hareketlerle mücadele bağlamında sadece şiddetin bastırılmasının yeterli olmayacağı aynı zamanda kaynaklarının kurutulmasının ve sosyal, politik, ekonomik ve düşünsel olarak da mücadele edilmesinin gerektiğidir. İlâveten hareketlerin örgütsel yapısının kuvvetli olmadığı durumlarda devletin söz konusu örgütleri baskılamasının, örgütün şiddete ve terör eylemlerine yönelmesine sebep olabileceği noktasının önemi de belirtilmiştir.

Sonuç olarak kitap bölümlerinde de değerlendirildiği üzere çeşitli sebeplerle zamanla kendi dinî düşüncelerinden uzaklaşan örgütler güç, ekonomik gelir, çıkar ve meşruiyet elde etmek maksadıyla teröre ve şiddete başvurmakta; silah kaçakçılığı, uyuşturucu satıcılığı, adam kaçırmaya vb. yasa dışı faaliyetlerde bulunmaktadır. Bahse konu hareketlerin, ilk kuruldukları haliyle düşünce örgütü olarak kalmaları durumunda daha çok üye çekecekleri aşikârdır. Fakat son yıllarda çeşitli



Prof. Dr. Enver ARPA (Ed.), Afrika'da Dini ve Siyasi Hareketler, (Ankara, Nobel Yayıncılık, 2022).

dinî kimlikler altında ortaya çıkan siyasi hareketlerin siyasal hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla şiddet ve terör olaylarına başvurmaları, Afrikalı devletlerin güvenliği noktasında önemli bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Mevzubahis durum ülkeleri siyasi istikrarsızlık, ekonomik olarak gerileme, devlet inşasının sekteye uğraması gibi bir takım olumsuzluklar ile karşı karşıya bırakmaktadır.